

דף הרהיבית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית החוראה לענייני דיבת

גליון צ"ג

פרשת יתרו

נושא השבוע
שאלות בעניני ריבית
אומר למלוה סודות
בגלל ההלואה

פסקי הלכות

א. איסור ריבית דברים אבל רק לאחר ההלואה

אסרו חכמים גם ריבית דברים, היינו ריבית שאינו שוה ממון, כגון שאסרו ללוה להקדים שלום למלוה, וכן איסור ללוה ללמוד עם המלוה, [או לשמוע ממנו דברי תורה], באופן שלא היה רגיל קודם לכן.

אולם כתבו הפוסקים ועיינו בחלקת בנימין סי' קס"ב ק"ח, שלא גזרו איסור זה רק לאחר שכבר נתן לו את הכסף בהלואה. ההלואה, אבל קודם ההלואה, וכן לאחר שכבר החזיר לו את הכסף, אין איסור זה.

ב. לומר למלוה דיבורים טובים על ההלואה לפני ההלואה – יש איסור.

עוד יש סוג ריבית דברים לשבח את המלוה, כגון אם אומר לו "כמה הוא אדם טוב בזה שהוא עוזר לו ומלוה לו", או "אתה תמיד דואג לעזור לי" וכדומה, ובה יש איסור לשבח את המלוה גם כשעומד לפני ההלואה, באופן שמשבחו בדברים ממש על ההלואה, שבוה אף קודם ההלואה שייך איסור, וכך משמע בשולחן ערוך הרב (סעיף ט"ו).

ג. אולם לשבח את המלוה על מה שמורה הו"ח מההלואה – מותר.

כגון מי שיש לו גמ"ח של תרופות וכדומה, ובנוסף למה שמלוה את התרופה גם עוזר לו להסביר בדיוק איך להשתמש עם התרופה, או אפילו מי שהלוה לחבירו כסף, ובנוסף למה שהלוה לו כסף, גם מרח להביא ללוה את הכסף עד לביתו, או שמרח להשיג מי שיפרוט לו את הכסף, וכדומה שמרח בשביל הלוה שאר מטרות בנוסף להלואה, על זה מותר לשבח את המלוה, לומר לו דיבורים טובים שיש לו לב טוב, וישר כח גדול. אבל על ההלואה עצמה לומר לו כמה יש לך לב רחב שאתה נותן לאנשים ועוזר להם, על זה יש איסור אף קודם ההלואה, אם משבחו על ההלואה.

דבר העורך

בפרשת השבוע וישמע יתרו ... כל אשר עשה אלקים למשה ולישׁרׁאל עמו. וידועים דברי רש"י וישמע יתרו: מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. וקשה הרי בתורה כתוב ששמע את כל אשר עשה אלקים למשה ולישׁרׁאל עמו. ידועים דברי כ"ק מרן מהר"ש מבעלזא ז"ע, שעיקר כוונת רש"י להדגיש 'למה בא' בודאי שמע יתרו כל מה שעשה ה', אבל הרי כל העמים שמעו, כמו שכתוב בשירת הים "שמעו עמים רגזון חיל אחז ישבי פלשת: אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישבי כנען, ולא מצינו ששום אחד מהאומות הגיע למדבר בגלל שראו כבוד ה'. ולזה תירץ רש"י שיתרו אחר ששמע קריעת ים סוף, וראה שעמלק מיד הגיע, הבין שאם לא יעשה מעשה להגיע מיד למדבר, גם הוא יתקרב לגמרי ולא ישאר לו שום התעוררות ממה ששמע הנס של קריעת ים סוף, ולכן מיד הגיע כדי להתעורר ממשה רבינו. יש לנו ללמוד, אם אחד יש לו התעוררות באיזה עסק שלו לעשות בכשרות, יש לו לעשות מיד מה שיכול לעשות, כדי שלא יתקרב חלילה.

הפינה של הילדים

אומר לחברו שיש בבית הפנקס אדם שמחלק סוכריות [טופי]

יש בתי פנקסות שיש אנשים שמגויעים ומחלקים סוכריות לילדי בית המדרש, בשבת אחת הגיע לבית המדרש אורה והתחיל לחלק סוכריות, והילדים שראו נגשו אליו לבקש ממנו סוכרי' ונתן להם.

היה שם ילד אחד שביום חמישי לזה כסף מחברו [5 ש"ח], עקשו שראו שיש אורה שמחלק סוכרי' נגשו לחברו [שהלוה לו] והודיע לו שיקבל לנשית לאורה הנה ויקבל סוכרי'. יש לשאל אם יש בזה אסור ריבית מה שמודיע לחבר שיש אורה שמחלק טופי מיחד, או שאין בזה אסור [בגלל שהוא לא נותן לחבר בלוח].

תשובה

אם הוא היה חבר שלו [או שעל ידי ההלואה נהיה חבר שלו] ולכן אומר לו שיש מי שמחלק טופי, אין בזה אסור. אבל אם אינו ממש חבר שלו, אלא שרוצה להנות אותו, [גם בגלל שהלוה לו ביום חמישי], אסור לו ללכת להודיע למלוה שיש ארה שמחלק טופי מיחד.

להארות והערות בעניני הגליון אפשר לפנות בטלפון 0548447085 ובמייל y0548447085@gmail.com

שאלות בהלכות ריבית בטלפון 02-501-5920

ברכת מזל טוב
הרה"ג ר' מאיר יהודה מנדל שליט"א
לרגל נישואי בנו
מברך ידידך י.ש. אשדוד

מעשה בריבית

לגלות סוד למלוה בגלל ההלוואה [חלק ג']

מעשה שהיה, 'אברהם' ניגש לדודו [אחי אביו שמרגיש קרוב אליו], וביקש ממנו הלוואה על סכום גדול, ודודו הסכים ונתן לו במזומן הלוואה הסכום שביקש, ול'אברהם' היה מאוד חשוב הכסף הזה, ומאוד שמח בזה.

ולאחר ש'דודו' הלך לו את הכסף, ניגש אברהם לדודו ואמר לו בגלל שהלוית לי את הסכום הזה, אספר לאיזה צורך אני צריך את הכסף, שברוך ה' זה נצרך לדבר טוב, שאני נוסע עכשיו עם בני ה'בחור' לחוץ לארץ כדי לגמור שידוך בעזרת ה', [עם משפחת פלוני] ואמר לו כמה פרטים בענין זה.

ודודו אמר לו ששמח מאוד לשמוע את המידע הזה.

יש לשאול אם במה שסיפר לדודו ענין השידוך היה איסור ריבית, שהרי דודו [המלוה] נהנה לשמוע את זה, או שמכיון שסיפר לו רק לאיזה ענין נצרך לו עכשיו הסכום כסף, יש לומר שאין בזה איסור.

תשובה

[על פי ש"ע סימן ק"ס סי"ב]

אבל אם הלך אומר למלוה דבר שלמלוה אין שום תועלת לידע ענין זה, כגון שאין למלוה שום הנאה לידע שפלוני הולך לגמור שידוך, או שפלוני הולך לקנות איזה דירה וכדומה, אין שום איסור לומר למלוה איזה הודעה.

ה. בציור זה שאומר לו דבר מענין ההלוואה אין לאיסור אולם נראה שיש לומר סברא להיתר בציור זה, שכל האיסור שאמרו כשהלוה מהנה את המלוה, זה דוקא כשמהנה את המלוה בדבר נוסף להלוואה, כדוגמא שאמרו במשנה שאומר לו 'דע פי בא איש פלוני ממקום פלוני' שמודיע לו הודעה ללא קשר להלוואה, ולכן יש בזה איסור.

אבל בדוגמא זו נראה לומר שאינו נחשב שנותן למלוה דבר נוסף להלוואה, אלא רק אומר לו לאיזה מטרה לקח את ההלוואה, [שמסתבר שזה מותר ללוה להודיע למלוה] אין זה ריבית בנוסף להלוואה, אלא זה הכל קשור להלוואה עצמה שאין בזה איסור.

וכמו ששמעתי [מהרה"ג ר' פינחס וינד שליט"א], שבדאי אין איסור אם המלוה נהנה מעצם ההלוואה, כגון מי שמלוה לאדם חשוב מאוד, ויש לו הנאה שזכה להלוות לאדם גדול, בודאי לא שייך לומר שיש בזה ריבית, שגם קיבל בחזרה את הכסף שהלך, וגם קיבל הנאה שהלך לאדם חשוב, שבהלוואה עצמה אין שייך שיהיה בזה שום איסור.

אם כן יש לומר שגם לומר לאיזה מטרה לקח את הכסף אינו דבר נוסף להלוואה ואין שייך בזה איסור.

אבל מה שהוסיף לומר בדיוק עם איזה משפחה מדובר, וכדומה שאר פרטים בזה יש לאיסור אם לא היה אומר לו ענין זה בלא ההלוואה, ויש בזה חוט דק לידע מה אומר סתם, ומה אומר בשביל הטובה שהלך לו.

א. איסור ריבית דברים - לומר איזה דבר למלוה שיהנה מזה מצינו שיש איסור ללוה לומר למלוה, דבר שיהנה מזה, והמקור הוא במשנה [ב"מ עה:], 'רבי שמעון אומר, יש ריבית דברים, לא יאמר לו [הלך לא יאמר למלוה], דע פי בא איש פלוני ממקום פלוני' [שהלוה לא יודיע למלוה איזה הודעה כגון שאיש פלוני הגיע, וכגון שהמלוה יהנה לידע ענין זה מתי הגיע האדם החשוב הזה] יש ללמוד מכאן שאסור ללוה לומר למלוה שום דבר שהמלוה יהנה ממה שאומר לו, ואפילו שזה טובה רק זה בדיבור, ואין המלוה מרויח מזה ממון, אפילו הכי יש בזה איסור ריבית. אם כן גם בזה יש איסור ללוה לומר למלוה שהולך לגמור שידוך עם משפחה פלונית, אם יודע שהמלוה יהיה לו הנאה שידע ההודעה הזאת, [אולם ראה עוד להלן אות ד].

ב. ריבית דברים אינו אסור רק בתקופה של ההלוואה. אולם דוקא בציור זה שלאחר שהלך לו סיפר לו, לכן יש בזה צד איסור, אבל אם קודם שהלך לו אמר לדודו שהולך לגמור שידוך וכדומה, אין בזה איסור כיון שעדיין עומד קודם ההלוואה.

ג. אם רגיל לעשות לו טובה זו - מותר וכן יש להוסיף שאם הלך רגיל לפעמים לומר למלוה כל מיני סודות, גם עכשיו שהיה ביניהם הלוואה, מותר לומר לו כן, [אבל בציור זה לא היה כך, שלא היה רגיל סתם לספר לדודו לפני שסיים שום שידוך לאחד מבניו], וממילא אין בזה היתר.

ד. אם למלוה אין שום טובה מזה אין שייך איסור זה אולם פשוט, שאיסור זה לא שייך רק באופן שלמלוה יש נחת רוח במה שמגלים לו את הסוד של השידוך.

העולה להלכה

א. יש על הלך איסור לומר למלוה דבר שהמלוה יהנה לשמוע ענין זה,

וכן אסור לו לגלות סוד למלוה, באופן שיגיע למלוה הנאה מזה.

ב. אבל קודם ההלוואה אין שייך איסור זה.

ג. אם רגיל לומר לו סודות, כגון בגלל שזה קרוב משפחה וכדומה, אין בזה איסור.

ד. לומר למלוה לאיזה ענין היה נצרך את ההלוואה [אף באופן שיש למלוה הנאה מזה] נראה שאין בזה איסור,

אבל אם מוסיף לומר לו עוד פרטים, יש בזה איסור.